

Introducció a la Literatura Hispanoamericana

Codi: 106350

Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2504211 Llengua i Literatura Espanyoles	FB	1	2

Professor/a de contacte

Nom: Beatriz Ferrus Anton

Correu electrònic: beatriz.ferrus@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: espanyol (spa)

Grup íntegre en anglès: No

Grup íntegre en català: No

Grup íntegre en espanyol: Sí

Prerequisits

Aquesta assignatura requereix un domini de l'expressió oral i escrita de l'espanyol equiparable al que s'obté al finalitzar el batxillerat. Es considera imprescindible una correcta expressió oral i escrita de l'idioma i, en conseqüència, els errors d'ortografia i redacció comportaran un descompte de punts en l'avaluació.

Òbviament, totes les activitats, pràctiques i treballs hauran de ser originals. El plagi total o parcial, és a dir, la presentació de material no original com a propi, no està permès. En cas que l'estudiant realitzi qualsevol irregularitat que pugui conduir a una variació significativa de la qualificació d'un acte d'avaluació, aquest acte d'avaluació es qualificarà amb 0, amb independència del procés disciplinari que s'hi pugui instruir. En cas que es produeixin diverses irregularitats en els actes d'avaluació d'una mateixa assignatura, la qualificació final d'aquesta assignatura serà 0.

Objectius

L'assignatura d'Introducció a la literatura hispanoamericana busca iniciar a l'alumnat en la metodologia específica d'aproximació a la literatura hispanoamericana, en els seus períodes històrics, els processos de transformació teòric-epistemològica més destacats, així com en els moviments literaris que els acompanyen, les seves temàtiques i gèneres més rellevants. Per a això es plantegen una sèrie de cales en les diferents èpoques literàries des de l'arribada de Colón al continent i els primers escrits sobre el mateix al panorama actual.

Objectius:

Aproximar a l'alumnat a la metodologia específica de la literatura hispanoamericana i als seus marcs d'estudi teòric-epistemològics.

Introduir a l'alumnat en els principals períodes històrics de la literatura d'Amèrica Llatina.

Inciar a l'alumnat en el reconeixement dels autors, temes, gèneres i motius més destacats de la literatura hispanoamericana.

Competències

- Actuar amb responsabilitat ètica i amb respecte pels drets i deures fonamentals, la diversitat i els valors democràtics.
- Actuar en l'àmbit de coneixement propi avaluant les desigualtats per raó de sexe/gènere.
- Fer servir la metodologia i els conceptes de l'anàlisi literària tenint en compte fonts i contextos.
- Fer treballs escrits o presentacions orals efectius i adaptats al registre adequat en diferents llengües.
- Identificar els períodes, tradicions, tendències, autors i obres més significatives de la literatura en llengua espanyola en el seu context historicosocial.
- Que els estudiants hagin demostrat que comprenen i tenen coneixements en una àrea d'estudi que parteix de la base de l'educació secundària general, i se sol trobar a un nivell que, si bé es basa en llibres de text avançats, inclou també alguns aspectes que impliquen coneixements procedents de l'avantguarda d'aquell camp d'estudi.
- Que els estudiants hagin desenvolupat les habilitats d'aprenentatge necessàries per a emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Reconèixer les principals teories, temes i gèneres de la literatura en els diferents països de parla hispànica.
- Utilitzar les eines digitals i les fonts documentals específiques per a la captació i l'organització d'informació.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar les desigualtats degudes al sexe o al gènere i els biaixos de gènere en l'àmbit de coneixement historicosocial.
2. Analitzar textos literaris a partir de les claus pròpies del gènere al qual pertanyen.
3. Aplicar els principis bàsics d'anàlisi del text literari.
4. Assenyalar similituds i diferències entre textos a partir de conceptes teòrics pertinents.
5. Comentar textos literaris des de metodologies específiques.
6. Fer recerques bibliogràfiques bàsiques.
7. Fer servir els recursos i la metodologia apropiats per a un treball acadèmic.
8. Fer servir les eines digitals per a l'obtenció, classificació, interpretació i anàlisi de dades rellevants relacionades amb l'estudi de la llengua i de la literatura espanyoles.
9. Fer servir les fonts tradicionals per a l'obtenció, classificació, interpretació i anàlisi de dades rellevants relacionades amb estudi de la llengua i de la literatura espanyoles.
10. Identificar fonts primàries i secundàries.
11. Identificar les fonts principals d'un text literari.
12. Identificar les principals desigualtats de gènere presents en la societat a través de la seva representació en textos literaris.
13. Organitzar continguts de manera clara i adequada per presentar-los oralment.
14. Reconèixer els principals períodes de la història literària occidental i els seus trets generals.
15. Situar la producció d'un autor o autora en un període literari concret.
16. Valorar, a través de l'anàlisi de produccions literàries, els prejudicis i les discriminacions que poden incloure les accions o projectes, a curt o llarg termini, en relació amb determinades persones o col·lectius.
17. Vincular un text amb el seu context de producció literària.

Continguts

1. Amèrica, la quarta part del món
  - 1.1. Enunciant Amèrica
  - 1.2 De la "Carta a Luis de Santángel" a la mirada post/decolonial
2. La ciutat lletrada: Sor Juana Inés de la Cruz

3. La formació de les nacions independents: literatura i gènere

3.1 Gertrudis Gómez de Avellaneda

4. El modernisme: identitat americana i bellesa d'ivori

4.1 Rubén Darío, «el vers blau i la cançó profana»

4.2 Alfonsina Storni, amor, frustració i poesia

5. Del modernisme esotèric a les avantguardes

5.1 Oliverio Girondo, experimentació i jocs literaris

6. La cuentística rioplatense de la selva al tel·lúric

6.1 El conte, gènere americà

6.2 Horaci Quiroga, el "perfecte contista"

6.3 Juna Rulfo, revolució i màgia

7. El conte argentí i la seva mirada a Europa

7.1 La fantasia ontològica de Jorge Luis Borges

7.2 L'esteticisme europeu de Silvina Ocampo

7.3 La neofantasia de Julio Cortázar.

8. El Boom americà: del local al global

8.1 El realisme màgic en la cuentística de Gabriel García Márquez

8.2 La literatura de l'avenir: Elena Garro

9. Dictadura, revolució

9.1 Mario Benedetti: un contista complet

9.2 Gioconda Belli: Habitar a la dona

10. Violència i memòria en el teatre dels setanta al segle XXI

10.1 Griselda Gambaro: Dir no a la violència

10.2 Memòria i postmemòria: Mariana Eva Pérez

Metodologia

L'aprenentatge d'aquesta assignatura es distribueix de la següent manera:

- Activitats dirigides. Aquestes activitats es divideixen en classes magistrals i en pràctiques i seminaris dirigits pel professor, en els quals es combinarà l'explicació teòrica amb el comentari col·lectiu de textos.

- Activitats supervisades. Es tracta de tutories programades pel professor, dedicades a la correcció i comentari de problemes en els diferents nivells d'anàlisi literari.

- Activitats autònomes. Aquestes activitats inclouen tant el temps dedicat a l'estudi personal com a la realització de recensions, treballs i comentaris analítics, així com a la preparació de presentacions orals.

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, per a la complementació per part de l'alumnat de les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura/mòdul.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Activitats d'avaluació	5	0,2	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17
Classes	50	2	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17
Tipus: Supervisades			
Preparació de treballs i estudi	75	3	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17

Avaluació

L'avaluació consistirà en l'elaboració de dos exàmens i en la redacció d'un treball que haurà de lliurar-se en el termini i en la forma establerts. Es valorarà la lectura dels textos proposats, el seguiment de les classes, la capacitat crítica, la lectura de bibliografia, així com l'ús adequat dels codis acadèmics bàsics.

Els exàmens consistiran en el comentari crític d'un text literari o teòric vinculat als dos blocs de l'assignatura. L'estudiant podrà portar a l'examen el material que desitgi (lectures, bibliografia, anotacions etc)

Examen I: 35%

Examen II: 35%

Treball: 30%

Les professoras donaràn pautes dels exàmens i els treballs a classe.

Per a aprovar l'assignatura és necessari haver-se presentat als dos exàmens i haver entregat el treball. S'ha d'obtenir entre totes les activitats una mitjana de 5 i la nota mínima de cada activitat ha de ser 3.5 per poder recuperar les proves suspeses. Totes les proves amb una qualificació inferior a 5 s'han de recuperar, només es farà la mitjana una vegada s'ha optat a la recuperació. Per a poder optar a fer mitjana final de l'assignatura en

cada prova ha d'haver-se aconseguit un mínim de 3.5. Es considerarà "No avaluable" aquell estudiant que no s'hagi presentat a una de les tres proves. El plagi total o parcial suposarà el suspens total del l'assignatura. Les faltes d'ortografia descomptaran 0,25 cadascuna. Una prova amb més de 10 faltes estarà suspesa. Es podrà optar a reevaluació sempre que l'estudiant s'hagi presentat abans als exàmens i haja entregat el treball.

En cas que l'estudiant realitzi qualsevol irregularitat que pugui conduir a una variació significativa de la qualificació d'un acte d'avaluació, es qualificarà amb 0 aquest acte d'avaluació, amb independència del procés disciplinari que s'hi pugui instruir. En cas que es produeixin diverses irregularitats en els actes d'avaluació d'una mateixa assignatura, la qualificació final d'aquesta assignatura serà 0.

En cas que les proves no es puguin fer presencialment s'adaptarà el seu format (mantenint-ne la ponderació) a les possibilitats que ofereixen les eines virtuals de la UAB. Els deures, activitats i participació a classe es realitzaran a través de fòrums, wikis i/o discussions d'exercicis a través de Teams, etc. El professor o professora vetllarà perquè l'estudiant hi pugui accedir o li oferirà mitjans alternatius, que estiguin al seu abast.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Exam 1	35%	2	0,08	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17
Exam 2	35%	2	0,08	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17
Treball	30%	16	0,64	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17

Bibliografia

BIBLIOGRAFIA

Es consignen els manuals i documents més rellevants per a un apropament a la literatura hispanoamericana. A més, les professores aportaran en classe bibliografia específica de cada tema.

ANDERSON IMBERT, Enrique. *Historia de la literatura hispanoamericana*. México: F.C.E., 1967.

ARACIL, Beatriz, "Sobre el proceso de creación de un imaginario múltiple: América durante el periodo colonial" en Alemany, Carmen y Aracil, Beatriz, *América en el imaginario europeo*, Alicante: Publicaciones de la Universidad de Alicante, 2009.

BELLINI, Giuseppe. *Nueva historia de la literatura hispanoamericana*. Madrid: Castalia, 1997.

BURGOS, Fernando. *El cuento hispanoamericano en el siglo XX*. Madrid: Castalia, 1997.

DUBATTI, Jorge. *Cien años de teatro argentino*. Buenos Aires: Editorial Biblos, 2012.

ESTEBAN, Ángel. *Literatura hispanoamericana*. Granada: Comares, 1999.

FERNÁNDEZ, Teodosio; MILLARES, Selena & BECERRA, Eduardo. *Historia de la literatura hispanoamericana*. Madrid: Universitas, 1995.

GALEANO, Eduardo. *Las venas abiertas de América Latina*. Madrid: Siglo XXI Editores, 2003.

GOIC, Cedomil. *Historia de la literatura hispanoamericana*. 3 vols. Madrid, Crítica-Grijalbo, 1988.

GONZÁLEZ ECHAVARRÍA, Roberto & PUPO-WALKER, Enrique. *Historia de la literatura hispanoamericana*. 2 volúmenes. Madrid: Gredos, 2006.

GRAHAM-JONES, Jean. *Exorcising History. Argentinian Theater Under Dictatorship*. Lewisburg/London: Bucknell University Presses/Associated University Presses, 2000.

HENRÍQUEZ UREÑA, Pedro. *Historiografía cultural hispanoamericana*. Madrid: Verbum, 2007.

ÍÑIGO MADRIGAL, Luis. *Historia de la literatura hispanoamericana*. 2 Volúmenes. Madrid: Cátedra, 1982-87.

MARINI-PALMIERI, Enrique. *Cuentos modernistas hispanoamericanos*. Madrid: Castalia, 1989.

MENTON, Seymour. *Caminata por la narrativa latinoamericana*. México, F.C.E.-Xalapa: Universidad Veracruzana, 2002.

MIGNOLO, Walter. "El pensamiento des-colonial, desprendimiento y apertura: un manifiesto". *Revista Telar*, nº 6, pp. 7-38, 2008.

MIGNOLO, Walter. "Geopolítica de la sensibilidad y del conocimiento. Sobre (de)colonialidad, pensamiento fronterizo y desobediencia epistémica". *Revista de Filosofía*, nº 74, 2013.

MONTERROSO, Augusto & JACOBS, Bárbara. *Antología del cuento triste*. Barcelona: Edhasa, 1992.

MORA, Carmen de. *En breve: estudios sobre el cuento hispanoamericano contemporáneo*. Sevilla: Universidad de Sevilla, 2000.

OVIEDO, José Miguel. *Antología crítica del cuento hispanoamericano*. Madrid, Alianza. Consta de Tres Volúmenes: *Siglo XIX: Del Romanticismo al Criollismo*, 2001; *Siglo XX: Fundadores e innovadores*, 1992; *Siglo XX: la gran síntesis y después*, 1992.

OVIEDO, José Miguel. *Historia de la literatura hispanoamericana*. 4 volúmenes. Madrid: Alianza, 2001.

PUPO-WALKER, E. *El cuento hispanoamericano*. Madrid: Castalia: 1995.

RAMA, Ángel. *La ciudad letrada*. Santiago de Chile: Tajamar Ediciones, 2004.

SAÍNZ DE MEDRANO, Luis. *Historia de la literatura hispanoamericana. desde el modernismo*. Madrid: Taurus, 1989.

SERNA, Mercedes. *Crónica de Indias*. Madrid: Ediciones Cátedra, 2018.

TODOROV, Tzvetan. *La conquista de América. El problema del otro*. Madrid: Siglo XXI Editores, 2010.

VALCARCEL, Eva. *El cuento hispanoamericano del siglo XX: teoría y práctica*. Coruña, Universidade: 1994.

Sobre las LECTURAS OBLIGATORIAS de cada tema, las profesoras realizarán una selección de textos dentro de esta bibliografía general. Se consignará previamente al alumnado.

Tema 1:

"Carta a Luis de Santángel". Selección

Tema 2:

SOR JUANA INÉS DE LA CRUZ. Antología.

Tema 3:

GÓMEZ DE AVELLANEDA, Gertrudis. Antología.

Tema 4:

DARÍO, Rubén: Azul. Cantos de vida y esperanza. Edición de Juan María Martínez. Madrid: Cátedra.

STORNI, Alfonsina. Antología.

Tema 5:

GIRONDO, Oliverio. *Espantapájaros*. Selección.

Tema 6:

QUIROGA, Horacio: Cuentos. Edición de Leonor Fleming. Madrid: Cátedra.

RULFO, Juan, El llano en llamas. Madrid; Cátedra.

Tema 7:

BORGES, Jorge Luis: Ficciones. Madrid: Alianza Editorial.

CORTÁZAR, Julio: Bestiario. Madrid: Alfaguara.

OCAMPO, Silvina: La furia y otros cuentos. Madrid: Alianza Editorial.

Tema 8:

GARCÍA MÁRQUEZ, Gabriel. *Doce cuentos peregrinos*. Madrid: Alfaguara.

GARCÍA MÁRQUEZ, Gabriel. *Todos los cuentos*. Madrid: De Bolsillo.

GARRO, Elena. *Cuentos completos*. Madrid: Alfaguara.

Tema 9:

Benedetti, Mario, *Cuentos completos*. Madrid. Debolsillo.

Belli, Gioconda, *La mujer habitada*. Barcelona, Seix Barral.

Tema 10:

GAMBARO, Griselda. *Decir sí*. Selección.

PÉREZ, Mariana Eva. *Instrucciones para un coleccionista de mariposas*. Selección.

Programari

Microsoft Teams.